

De magistratibus Romanorum

commentatio.

9. 6.

A. J. Wiedemann

De magistratibus Romanorum.

Magistratus Romanorum valde diverso modo distribui possunt; erant enim ordinarii vel extraordinarii, majores vel minores, curules vel non curules, patricii vel plebei, urbani vel provinciales. Cum autem aliis temporibus aliis quoque magistratibus Roma uteretur, maxime ex re esse putamus, quousque liceat, temporum ordinem sequentes De re nostra proposita disferere.

Primum igitur Romam reges habebant, quarum potestas eadem fere erat, ut in primis Graeciae civitatibus. Paucis tempore regis officia haec erant: cura morum, quod officio postea censoresungebantur; cura legum dandarum et juris dicendi, non fruebantur reges jure vitae et necis ceterum, nisi, quod raro factum est, ad populum provocatum sit; denique cura pecuniarum. Numa quidem, et jam antea Romulus,

facerdotes et pontificem maximum in-
stituit, atque amem facere quaedam res ip-
se facere solebat, quibus, regibus expul-
sis, rex sacrorum sive rex sacrificulorum pro-
fectus est. In bello reges imperium ha-
bebant, tribuni celerum tanquam adju-
tare intentes; sed ius belli et pacis apud
senatum populumque erat. Officium tribuni
celerum fortasse idem est, ac magistris equi-
tum, qui Dictatori subiectus erat. Inter in-
signia regum haec praecipue invenimus: sepe-
trum, scyris eburneus, in parte superiore equi-
la adornatus, sella curulis, corona aurea,
trabea sive ~~brevis~~ brevis toga purpurea cla-
vis aureis inflexuta, Duodecim lictores cum
fascibus, quae quidem insignia omnia ab
Etruscis mutata esse videntur. Rex dum
abest ab urbe, praefectum urbi re-
linquere solebat, qui rempublicam inter-
ea administraret.

Expulso ob superbiam suam et crudelitatem
Tarquinio, rege septimo^{mo}, consules creati sunt.

81
Ab initio apud consules vis omnis et liberrimum
imperium erat, sicut antea apud reges. Quamquam
autem vis illa inter duos partita erat, qui praeter
ea anno praeterlabo rationem annuae suae
administrationis reddere cogi poterant, la-
men eam inminuere adhuc placuit, et apud
duplici via, provocationis et intercessionis.
Lex Valeria de provocatione, a Valerio Popli-
cola lata, populo summum ius vitae et necis
dedit, ita ut in capitalibus causis capitis dam-
nato a consulibus iudicis sententia ad populum pro-
vocare liceret. Intercessio, quae cum Tribu-
nis nata erat, arbitrium pacis, belli omnium
maximi momenti rerum consulibus eriguit,
cum voce "veto" intercedere et impedire omnes
consulium actiones tribuni posset. Insignia
consulum eadem fere erant ac regum. Initio
uterque consul Duodecim lictores habuit, auctore
autem eodem Poplicola, de quo supra diximus,
quem offendebant xxiv illi lictores, cum reges
xii tantum usi essent, placuit, ut eum tantum
consulem, qui ea mense periret haberet, duode-
cim lictores, alterum ^{praecedentem} unum accensum secum

haberet. De signione eburneo deservit
inter se veteres scriptores. Livius consules non
nisi Arimphus, pompis circensibus et bello
sceptum gerisse putat. Nummi consulum
non omni tempore eadem fuisse. Juridic-
tis postea praetoribus commissa. Primum
consulum officium erat praesidere et referre
in senatu, quo munere altero mense alter
consulungebatur. Porro exequi debebat con-
sul decreta senatus, excipere et introducere
in senatum legatos popularum externorumque
interrogare populum Romanum in con-
siliis, quibus praesidere solebant, et perficere,
quod populo placuerat. In bello inter se prae-
stiti sunt consules imperium, raro enim, nisi
periculis hostes repellendi erant, ambo con-
sules cum exercitu profecti sunt. Cum atro-
cissimum periculum civitati immineret, haec
formula: "videant consules, ne quid detrimen-
ti respublica capiat," plane regiam potesta-
tem vel majorem retinere poterat senatus
consulibus, ita ut exercitum parare, bellum

82
gerere, coëcere omnibus modis socios atque
cives illis liceret. Quo augere splendorem
dignitatis consularis, anni a consulibus denomi-
nati sunt; si autem mortuus consul alius
suspectus erat, non hic sed illi anno nomen
imposuit. - Ab imperatoribus posterioris aeta-
tis nonnunquam consules ad iudicandos species hono-
rarii creati sunt, non nomine tantum et hono-
re consulari gaudebantur, non potestate.

Praetor, a verbo praevire, quasi dicas praecitor,
ab initio omnibus magistratibus nomen erat,
et praetor sensu strictissimo, praetor maximus
appellabatur. Primum praetor A. U. 391 iurisdic-
tionis causa creatus est, primum e patriciis
inde ab anno 418 p. U. C. etiam ex plebe. Cum
autem civitate aucta et multis peregrinis in
urbem confidentibus praetor unus non sufficeret
negotiorum multitudinem, peregrinis alter
praetor factus est, qui praetor peregrinus ap-
pellabatur, prior praetor nunc praetor urba-
nus appellari coepit atque honoratior erat.
Postea plures adhuc praetores creati sunt Praetor
Sardiniae, Hispaniae citerioris et alterius

quibus autem cum prioribus praetoribus nihil
nisi nomen commune erat. Quod bello Macedo-
nico secundo militares quoque praetores creati sunt,
qui mari imperium habebant, ut consules terra.

Prætoris munus jurisdictionis erat publi-
cae et privatae; cum autem aucto populo crimina
quoque aucta essent, quaestiones perpetuae in
singulis criminibus institutae sunt, quo munere
praetores provinciales fungebantur, qui hoc con-
silio Romae commemorabantur.

Cal. Jan. edictum, quod annum sine perpetuo
appellabatur, praetor promulgavit, quo præ-
dicavit, qua ratione per hunc annum jus dicere
vellet, praecipue, ubi leges XII Tabularum
parum definiverant.

Præter jurisdictionem alia praetoris officia haec
erant: consulibus absentibus eorum vicibus fun-
gi, seruos manumittere per vindictam et to-
gam dare praenibus. Insignia praetorum to-
ga praetexta erant, sella curulis, atque sex li-
tores cum fascibus, quare Polybios vocem præ-
toris graece vertit ἱεραρχος.

Aediles, aliud genus magistratum, sic dicti

sunt quos curarent aedes. Primi aediles A. U.
263 e plebe creati sunt, qui, ut Liccronis ver-
bis utar, curatores urbis, annonae, ludorumque
solemniū essent, quos proprio iure facere
debebant. Cum senatus aliquando decrevis-
set, ludis maximo diei unum adijciendum
esse, atque aedilem plebei epulo diei curatorem
sumptus nollent, duo patricii se id
facturum esse promiserunt, modo ipsi duo
adhuc aedilium munera crearentur. Quo fact-
o quotannis etiam e patriciis duo aediles
creati sunt, qui toga praetexta, iure maxi-
mum et sella curulis insignibus gaudebant,
atque aediles curules appellabantur. Sed paulo
post etiam plebs adscuta est, ut ipsi magistra-
tus ille pateret. A Julio Caesare A. U. 710

duo Aediles creales creati sunt, quorum vice
autem jam sub Augusto praefectus annonae
fungebatur. Quod interfuerit inter aedilium
plebeiorum curuliumque officia parum certe
definiri potest. Utrique, ut Tribuni, sacrosan-
ti erant. Aediles municipales summi ma-
giistratus saepe nominabantur in muni-
cipiis coloniisque.

Post secessionem plebis in montem sacrum
 A. U. 261, alius 263, tribuni plebis creati sunt,
 qui plebis iura contra patricios defenderent.
 Primum duo erant, tum (post A. U. 285) quinque,
 postremo (inde ab A. U. 299) decem erant tribu-
 ni plebis, qui omnes, uti aediles, sacrosan-
 ti erant. Primi tribuni in monte sacro elec-
 ti sunt, sequentes primum in comitiis curia-
 tiis, tum tributus ut alii magistratus ple-
 beji; patriciis enim nunquam aditus erat
 ad tribunatum. Jura tribunorum plebis erant,
 intercedendi, in omnibus tam senatu quam
 populi decretis; jura leges rogandi, imprimis
 in comitiis tributis; jura referendi ad senatum,
 post legem Atiniam. Postea etiam consensu
 senatus jura habuisse videntur, quod vero
 alii fuisse negant. Sylla paulo arctioribus
 finibus circumscripsit potestatem tribunorum
 lege Cornelia tribunitia, A. U. 672, ita ut nil
 nisi parvi momenti res intercedere eis lice-
 ret. Sed jam Pompejus potestatem tribunitiam
 eadem fere magnitudine restituit. Nec fellam
 curulem tribuni habebant, nec lictores sed via-
 torem tantummodo, cujus ope jura reprehendebant.

interdum exercebant. Nummo suum ingressi sunt
 tribuni nov. Cal. Jan., ut ceteri magistratus,
 sed mense Decembris. Inde ab Augusto dignitates
 tribunitia et imperatoria conjunctae erant.
 Alii quidam magistratus, quibus, quamquam val-
 de diversis a tribunis plebis, idem tribuens-
 rum erat, sunt tribuni celerum, de quo jam
 supra; tribuni aerarii, quaestorum adjutores,
 tribuni militum viue militares, qui, consulibus
 subiecti, legionibus praecurrant, singuli mille
 mil hominibus; creabantur primum a regibus
 tum a Dictatoribus et consulibus, inde ab A. U.
 393 pars a consulibus pars a populo; tribuni
 militum consulari potestate extraordinarii
 magistratus erant, qui interdum consulum
 loca creabantur; tribunos illos eadem pla-
 ne potestate eisdemque insignibus nosse esse
 adque consules, jam nomen satis praedicat.
 Quaestorum officium praecipuum cura aerarii
 erat. Origo eorum in regum tempus ponendum,
 ubi duo tantum erant. A. U. duo adhuc electi
 sunt, quos seorsum ducere in bellum solebant.
 Alii quaestores in provincias missi cum provin-
 cialibus aut praetoribus, ad tractanda vectigalia.

Alia praeter curam aerarii officia quae Romae
urbanorum erant, praebere legatis exter-
narum gentium laetitia, curam habere
signarum militarium, quae republicae libe-
rae temporibus in aerario servabantur.
Dictatores quaestoribus in urbe non erant, ad
provincias. Quaestores qui consules in bellum
comitabantur, pecuniam militum curabant,
praeterea praedam vendebant. Quaestores
candidati sive candidati principes vel Augusti
ab Augusto creati sunt, qui libellos et epis-
tolas principum in senatu recitarent, ex his
postea cancellarii facti sunt. Eorum erat
leges et decreta condere in senatu, petitiones
accipere, responsa reddere.
Initio consules ipsi censum habebant, aut his autem
negotio clarum, censes creati sunt, qui postea
etiam disciplinam morum exercebant. Praeterea
agros publicos et vestigia elocabant, opera
publica una cum aedilibus exiebant et inspicie-
bant, vias publicas struebant et reficiebant.
Senatus episcopos, equum equitibus adinvenire, tribus
plebeis movere poterant. Censurae dignitas

35
maxima erat, nec quidem vi sed honore. Primum
duo censes, quarum alter patricius alter ple-
beius erat, in annos quinque creati sunt, quia lus-
tris tantummodo singulis censeri populos solebat.
Sed paulo post lege Aemilia, a Mamercio Aemilio
Dictatore lata, A. U. 420, cautum est, ne plus quam
annuus et semestris censura esset. Creati igitur
sunt singulis quinquenniis, et non in quinque
annos.

Bello quodam cum Latinis factionibusque simul
labe facta civitate, consul, iussu a Senatu, primum
Dictatorem dixit Titum Lartium, quo facto ceteri
magistratus numeribus suis se abdicarunt,
quod omnium potestatem in se conjungebat
Dictator. Insignibus consulum utebatur, idcirco
xxiv lictoribus, qui extra urbem fascibus cum securi-
bus gestabant. De pace belloque agere Dictatori
licebat, exercitus ducere, educere, dimittere, nego-
tia omnia genere libere et pro arbitrio, jura dicere
idque sine ulla provocatione. Tanta autem vis, ne
exerbitaret, merito terminis quibusdam et circum-
scripta erat, nam semestris tantummodo illud in-
perium Dictatoris erat, nec ordinarius magistratus.

Sylla et Caesar dictaturam perpetuam usurpa-
runt. Perpetuus Dictatoris collega, eique subiectus,
magister equitum erat, quem Dictator ipse, ex
ordine Senatorio plerumque, creabat, et qui in eg-
nibus praetariis utebatur.

Interdum factum est, ut nec consules neque ulli
magistratus majores adessent, tunc res ad inter-
regum venit, senatusque praebebat interregem,
qui quinquem post dies decem tunc post dies quinque
magistratu abibat, successoremque sibi eligebat.
Hic magistratus, qui post Caesarem non am-
plius invenitur, solus est, cuius auctoritas plebei non
patebat.

Pauli tantum Decemviros legibus scribendis con-
suli potestate invenimus, A. U. 303 creati sunt,
qui leges XII Tabularum componerent.

Seriarum latinarum tempore, quo magistratus
omnes urbe aberant, Quotannis praefectus ur-
bi creabatur, qui post reditum ceterorum ma-
gistratu pro nullo se addicabant. Eiusdem
nominis magistratus ab Augusto disciplinae
publicae praepositus est.

Alios magistratus, qui passim inveniuntur, ut tri-
umviros coloniis deducendis, monetales, nocturnos,
capitales, praefectos annonae jam nomina

86
notis describunt.

1929 05